

SEVİMLİ MÜƏLLİMİM

Məhriban ƏHMƏDOVA

"Alim-mütəfəkkirin bütövlükdə ömür və sənət taleyi elmdə də, həyatda da məhz sadəliyin, təvəzökarlığın və ziyalı əxlaqının-mənəvi qələbəsinin ifadəsi və təsdiqidir"
Abbas Zamanov

Maraqlı ömür yolu keçmiş, on illər boyu musiqi aləminə bağlanmış İmruz xanım Əfəndiyeva respublikamızın aparıcı mütəxəssislərindən biri kimi öz işinə məsuliyyətlə, tələbkərliliklə yanaşan musiqişünaslarımızdandır. O, Bakı Musiqi Akademiyasının "Musiqi nəzəriyyəsi" kafedrasında 1960-cı ildən fəaliyyət göstərir. Aspiranturanı bitirdikdən sonra musiqi elmimizin tarixi və nəzəriyyəsinə həsr olunmuş müxtəlif məqalələri işıq üzü görmüşdü. 1982-ci ildə Leninqrad Dövlət Konservatoriyasının professoru, sənətsünaslıq doktoru, dünya şöhrətli alim A.N.Soxorun rəhbərliyi ilə "Azərbaycan sovet mahnısı" mövzusunda namizədlik dissertasiyasını Tbilisi şəhərində müdafiə etmiş, sənətsünaslıq namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görülmüşdü. İmruz Əfəndiyeva bir neçə kitabın, monoqrafiyanın müəllifidir. Bunlardan "Azərbaycan mahnısında yenilik", "Azərbaycan sovet mahnıları", "Telman Hacıyev", "Vasif Adıgözəlov", "Sevda İbrahimovanın yaradıcılığında uşaqlar üçün musiqi" kimi dəyərli tədqiqat əsərləri xüsusi qeyd edilməlidir.

İstedadlı alim-musiqişünas, həmçinin 300-dən artıq elmi, elmi-publistik məqalənin müəllifidir. Bu məqalələrdən bəziləri ölkəmizin hüduqlarından kənar da qəzet və jurnallarda çap olunmuşdur.

Azərbaycanın bir çox elmi, ədəbi nəşrlərində, o cümlədən "Azərbaycan SSR EA-nın Xəbərləri", "Qobustan", "Literaturnı Azerbaydjan", "Elm və həyat", "Azərbaycan qadını", "Ulduz", "Azərbaycan" və s. çap orqanlarında işıq üzü görmüş məqalələri öz aktuallığını bu gün də saxlamaqdadır.

İmruz xanımın elmi məqalələri son illər daha çox "Musiqi dünyası" jurnalında çap olunur.

O, 1968-ci ildən Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının üzvü və Bakı Musiqi Akademiyasının "Musiqi nəzəriyyəsi" kafedrasının nüfuzlu professorlarındandır. Görkəmli musiqişünas "Harmoniya", "Solfecio", "XX əsrin musiqi nəzəriyyəsi" fənlərini tədris edir. Onun rəhbərliyi ilə 50-dən artıq diplomçu BMA-nı əla və yaxşı qiymətlərlə bitirmiş, bu sənət ocağında, musiqi texnikumlarında, Azərbaycan Televiziya və Radiosunun müxtəlif redaksiyalarında çalışır.

O, 1983-cü ildən Bakı Musiqi Akademiyasının Tələbə Elmi Cəmiyyətinin sədri və elmi rəhbəridir.

1968-ci ildən 1987-ci ilədək İ.Əfəndiyeva Azərbaycan Televiziyasında silsilə verilişlərdə aparıcılıq etmişdir. "Müasir mərhələdə Azərbaycan mahnısı" adlı silsilə verilişlərin müəllifi də o olmuşdur.

İmruz xanımın ən böyük elmi əsəri görkəmli bəstəkarımız Vasif Adıgözəlovun yaradıcılığına həsr olunmuşdur ki, bu da təsadüfi sayılmamalıdır. Bəllidir ki, Vasif müəllimin əsərləri Azərbaycan milli musiqisinin

dəyərli nümunələri sırasında, ölkəmizdən kənar da dəfələrlə səslənib.

Cəsarətlə demək olar ki, Vasif Adıgözəlov milli musiqimizin inkişafında ciddi rol oynayıb və sevindiricidir ki, musiqişünas alimlərimiz, dirijorlarımız bəstəkarın yaradıcılığına tez-tez müraciət edirlər.

1999-cu ildə İmruz xanımın "Vasif Adıgözəlov" monoqrafiyası çapdan çıxmış, 2005-ci ilin iyun ayında isə "Vasif Adıgözəlovun yaradıcılığı milli ənənələr kontekstində" adlı doktorluq dissertasiyasının müdafiəsi uğurla keçmişdir. Bu tədqiqat əsərində o, V.Adıgözəlovun musiqi dilinin yeniliyini, gözəlliyini onun ilk dəfə olaraq Ü.Hacıbəylinin və Q.Qarayevin ənənələrini uzlaşdırması ilə əsaslandırılmışdır.

Müəllif görkəmli bəstəkarımızın bütün yaradıcılığına nüfuz edərək hər bir əsərinin özünəməxsus musiqi dilinin incəliyini, yeniliyini məharətlə, elmi səviyyədə açıqlamışdır.

Dissertasiyada İmruz xanım Vasif Adıgözəlovun musiqi dilinin novatorluğunu professionallıqla, son dərəcə inandırıcı göstərə bilmiş və xüsusilə onun yaradıcılığına xas olan orijinal və təvəzöli melodiya harmoniyasını, fakturasını, polifoniyasını və ritmikasını təhlil edərək maraqlı nəticələrə gəlmişdir. Ən başlıcası odur ki, müəllif bu amilləri Azərbaycan xalq musiqisinin ənənələri ilə sıx bağlamışdır. Bəstəkarın hər bir əsərində alim milli xüsusiyyətləri araşdırmış, xüsusilə də Vasif Adıgözəlovun bəzi əsərlərində aşiq musiqisinin dərin qatlarını da tədqiq etmişdir.

Bütövlükdə bu elmi əsər olduqca ciddi, fundamental, yüksək səviyyəli tədqiqatdır. Bəstəkarın hər hansı bir əsərini təhlil edərkən İmruz xanım maraqlı paralellər tapır, çox tutarlı sitatlar gətirir ki, bunlar da müəllifin yüksək erudisiyasını, biliyini göstərir. Hər bir nəzəri nəticəni müəllif eyni zamanda görkəmli alimlərin fikirləri, onların bu problemlə bağlı münasibətlə tamamlayır və bu da öz növbəsində, bu qənaətləri daha da gücləndirir.

V. Adıgözəlovun simfonik yaradıcılığını xarakterizə edərkən müəllif yazır: "V. Adıgözəlov "Üçüncü simfoniya"sında milli musiqi sənətinin üfüqlərini açır, onun pafosu və etnosunu əks etdirir. O, yeni mənəvi cəhəti qiymətləndirməyi açıqlamaqla bədii ifadə vasitələrini genişləndirir. Bəstəkar milli incəsənətin estetik idealarını, saflığını, təmizliyini təsdiq edir".

Müəllif, həmçinin bəstəkarın oratoriya və kantata janrlarında yaratdığı əsərləri yüksək səviyyədə araşdırır, "Odlar yurdu", "Qarabağ şikəstəsi", "Çanaqqala", "Qəm karvanı" və digər vokal-simfonik nümunələrinin incəliklərini aydın şəkildə göstərir. İ. Əfəndiyevanın qeyd etdiyi kimi, "Çanaqqala" vasitəsilə bu janrın sərhədləri genişlənir, burada opera dramaturgiyasının və simfonik musiqinin səciyyəvi cizgiləri daha da qabardılır. Bunu da qeyd edək ki, V. Adıgözəlovun yaradıcılığı ilə əlaqədar İ. Əfəndiyeva ilk dəfə olaraq "milli harmoniya" terminini musiqişünaslığa gətirmişdir və bu fikri R. Zöhrabov V. Adıgözəlova həsr edilmiş məqaləsində İmruz Əfəndiyevaya əsaslanaraq bəstəkarın yaradıcılığının məziyyətlərindən sayır.

İ. Əfəndiyevanın digər kitabını da, xüsusi olaraq vurğulamaq istədim: "Музыка дла detey v tvorçestve Sevdı İbraqimovoy". Bu kitab Moskvanın sifarişi ilə yazılıb. Əslində bu böyük bir məqalə kimi Moskvada nəşr olunan "Oni pişut dla detey" məcmuəsi üçün hazırlanmış və göndərilmişdi (onu da xatırladaq ki, həmin məcmuədə İmruz xanımın Oqtay Zülfüqarov haqqında iki çap vərəqi həcmində məqaləsi çap olunmuşdur). Lakin SSRİ dağılından sonra məqaləni geri göndərdilər. Ancaq nə yaxşı ki, İ. Əfəndiyeva bu məqaləni genişləndirərək, kitab şəklinə saldı və kitab "Elm" nəşriyyatı tərəfindən çap edildi. Burada S. İbrahimovun uşaqlar üçün yazdığı operalar və digər kamera instrumental və vokal əsərlər təhlil olunur.

İ. Əfəndiyevanın bəstəkar Telman Hacıyev haqqın-

da qələmə aldığı monoqrafiyası da diqqətə layiqdir. Monoqrafiya xalq arasında gözəl mahnıların müəllifi kimi tanınan, ustad bəstəkar Telman Hacıyev haqqında olduqca maraqlı ilk tədqiqat əsəridir. Müəllif öz tədqiqat əsərində bəstəkarın həmçinin, digər janrlarda yaratdığı əsərləri, o cümlədən musiqili komediyaları, kinofilmlərə yazılmış musiqini, kamera-instrumental əsərləri və s. təhlil edir.

İmruz xanım həmçinin bir çox tanınmış bəstəkarlarımız, o cümlədən dahi Ü. Hacıbəyli, Ə. Bədəlbəyli, C. Cahangirov, S. Rüstəmov, T. Quliyev, T. Bakıxanov, O. Zülfüqarov, O. Rəcəbov və onlarla başqaları haqda sanballı məqalələr yazmışdır. O, respublikada çap olunan bəzi kitabların, məcmuələrin elmi redaktorudur.

Onun çoxşaxəli yaradıcılığı müxtəlif problemləri araşdırır, tədqiq edir. Bu problemlər hansılardır? Azərbaycan bəstəkarların yaradıcılığında xalq harmoniyasının tətbiqi, istifadəsi, bəstəkarlarımızın fərdi və fərqli münasibəti, solfecio fənninin milli musiqimizlə bağlılığı, azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında musiqi tematizminin araşdırılması, müasir harmoniyanın xüsusiyyətləri və s.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz problemlərin araşdırılması öz əksini İ. Əfəndiyevanın digər monoqrafiyalarında, kitablarında tapır: "Axtarış yollarının bəhrəsi", "Musiqi mədəniyyətimiz və müasirlik". İ. Əfəndiyevanı son vaxtlar "105-FM Radio" dalğasında tez-tez eşidirik, onun 85 illiyinə həsr olunmuş dəyərli kitab hazırlanır. Burada onun kolleqalarının, professorlarımızın və onun tələbələrinin və ümumiyyətlə cavan nəslin məqalələri toplanacaq.

İmruz xanım səmimi və təvəzökar insan, bilikli və bacarıqlı müəllim kimi Bakı Musiqi Akademiyasının professor-müəllim və tələbə heyətinin dərin hörmət və rəğbətini qazanmışdır.

Bu yaxınlarda Ü. Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının 100 illiyi ərəfəsində, elmi-tədqiqat laboratoriyasında Azərbaycanın tanınmış musiqişünas-alimi, "Musiqi nəzəriyyəsi" kafedrasının müəllimi, əməkdar incəsənət xadimi, sənətsünaslıq doktoru, professor İmruz Məmməd Sadıx qızı Əfəndiyevanın 85 illik yubileyinə həsr olunmuş on-line elmi seminar-konfrans keçirilmişdir.

Konfransı giriş sözü ilə açıq elan edən Ü. Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının elm və yaradıcılıq işləri üzrə prorektor, əməkdar incəsənət xadimi, fəlsəfə elmləri doktoru, professor G. Abdullazadə İmruz xanımın musiqi mədəniyyətimizin, elmimizin və təhsilimizin inkişafında bir musiqişünas-alim, ictimai xadim və ən əsası pedaqoq kimi özünəməxsus rolunu vurğulamışdır. İ. Əfəndiyevanın mədəniyyətimizin, ön sıralarında duran, Azərbaycan musiqi fikrinin inkişafında misilsiz xidmətləri ilə tanınan sevimli alimlərimizdən olduğunu diqqətə çatdırmışdır. Çıxışın sonunda İ. Əfəndiyevanın həyat və yaradıcılığını əks etdirən video slayd təqdim edilmişdir. Slaydın musiqi tərtibatında V. Adıgözəlovun "Qərənfil" əsəri, Azərbaycanın xalq artisti, professor R. Quliyevin ifasında verilmişdir. Daha sonra çıxış edən elmi-tədqiqat laboratoriyasının müdiri, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent N. İsmayil-

zadə tanınmış alim İmruz xanımın parlaq və bənzərsiz portretini canlandıraraq, vətəndaş və gözəl insan kimi şəxsi keyfiyyətlərini konfrans iştirakçılarının nəzərinə çatdırmışdı. N.İsmayılzadə bildirdi ki, İmruz xanımın qeyri-adi şəxsiyyətini, enerjili təbiətini, mənəvi gücünü və həyat eşqini açıqlamadan, elmi axtarırlarının naliyyətlərini anlamaq mümkünsüzdür.

Konfransda çıxış edən "Musiqi nəzəriyyə"si kafedrasının müdiri, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor K.Nəsirova, "Musiqi tarixi" kafedrasının müdiri sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, əməkdar müəllim, professor Ü.Imanova İmruz xanım Əfəndiyevanın musiqi elmi ilə ictimai və pədaqoji fəaliyyətini vəhdət şəklində birləşdirməyə nail olması, bu yolda bütün çətinlikləri məhəbbətlə, böyük enerji ilə dəf etməsi haqqında məlumatlar vermişdilər. Çıxış edənlər bildirdilər ki, İmruz xanımın yaradıcılığı boyu paralel apardığı pədaqoji fəaliyyətini sevimli müəllim kimi təqdim etsə də, musiqi elminin rəngarəng və mürəkkəb problemlərini araşdırmaq əzmi onun həyat kredosunun əsas sahəsini təşkil etmişdir.

Daha sonra elmi-tədqiqat laboratoriyasının böyük elmi işçisi, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru M.Rzayeva elmi məruzə ilə çıxış etmişdir. Məruzəçi, müəllimi, elmi rəhbəri İmruz Əfəndiyevanın bütün elmi-pədaqoji və ictimai fəaliyyətini dinləyicilərin nəzərinə çatdırdı. İmruz xanımın ayrı-ayrı bəstəkar yaradıcılıqlarına həsr edilmiş tədqiqat işlərinin, musiqi nəzəriyyəsi və onun aktual problemləri ilə bağlı dərin elmi

araşdırmalarının, Azərbaycan musiqi elmində yüksək qiymətləndirilməsini vurğulamışdır.

İ.Əfəndiyevanın yaradıcılığı, dərc etdirdiyi elmi nəşrləri haqqında, aparıcı elmi işçi, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru N.Bayraməlibəyli məruzə ilə çıxış etmişdir. Məruzəçi alimin son nəşrləri haqqında ətraflı məlumat vermişdir.

Yubiley ilə əlaqədar ürək sözləri ilə çıxış edən Azərbaycanın əməkdar incəsənət xadimi, professor A.Əsədullayev, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, "Metodika və xüsusi hazırlıq kafedrası"nın dosenti, sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru N.Hüseynova İmruz Əfəndiyeva haqqında xatirələri ilə bölüşdülər. Konfrans elmi işçi N.Bayramovanın söylədiyi Tofiq Bayramın "Qadın ürəyi" şeiri ilə yekunlaşdı.

Konfransda çıxışlar arası musiqi nömrələri səsləndirilmişdi: Azərbaycanın xalq artistləri, professorlar Fidan və Xuraman Qasımovaların ifasında V.Adıgözəlovun "Bakı" mahnısı, xalq artisti, professor R.Quliyev və İran Xalq Instrumental Orkestrinin (orkestrin bədii rəhbəri Əli Əkbər Qurbani) birgə ifasında V.Adıgözəlovun "Layla" əsəri ifa edilmişdir.

İmruz xanım haqqında söylənən xoş sözlərə, təbriklərdə səslənən dəyərli fikirlərə tamamilə layiqdir. O bu haqqı istedadı, musiqi aləminə böyük sevgisi, ən başlıcası uzun müddətli səmərəli, çoxcəhətli fəaliyyətlə qazanmışdır. Əminəm ki, bundan sonra da musiqi həyatımızda görəcəyi işlər kifayət qədər çox olacaq. Mən sevimli müəllimimə cansağlığa, yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram.